

atha tṛtīyaṁ pūraṇam

śrī-mathurā-pura-prasthānam

[1] atha śrī-kṛṣṇa-kṛtam ahasi śrī-vraja-rāja-sadasi prātaḥ-kathāyām snigdhaकाण्ठा uvāca— ayi! śrī-vraja-rāja! rājamāna-śrī-hari-mukha-ruci-virājamāna! punar imam itihāsam avabhāsayaṁaḥ |

[2] atha rātrāv avasiṣṭa-svalpa-mātrāyām yātrā-mātrāyām api pātrācīta-gātrāyām rāma-bhrātrā racitena pūtanādi-vadhācaritena sambaddhā virudāvalyaḥ prābalyataḥ stutikṛtdbhiḥ prastutim āpitāḥ sarvān eva garvād utsāhayāmāsuḥ | vartatām tāvad anyeṣām vārtā, yatra tat-pitarau ca kaṁsa-dhvaṁsanam api siddham iti matvā nanditarau vandībhyaḥ kṛta-bahu-dhana-vitarau babhūvatuḥ |

śrī-vrajeśa-gr̥hiṇī-gatim gatā
rohiṇī na pṛthag atra varṇyate |
pratibimba-ruci-varṇanam punar
jalpatām bhajati bimba-varṇane ||1||

[3] atha prasthāna-stha-maṅgala-velāyām ārabdha-melāyām punas tan-mantraṇāyā yantraṇāyā labdha-vaiyagryāveśayor vrajeśayor jyotir-nipuṇāḥ śakuna-jñāna-sad-guṇās ca dvāri saṅgamyā ramya-jana-dvārā tāv ātma-gamanam adhigamayāmāsuḥ |

[4] anantaram antaḥpura eva tān anantaritān vidhāya tadānīm ucīta-dānīya-nidhāna-pātra-pāṇī śapatham samprathayya tau pracchannaṁ papracchatuḥ— sarvam anubhavadbhir bhavadbhiḥ kim avadhīyate? iti |

[5] te procuḥ— katham ayaṁ nitānta-sukha-vṛttānta ekāntatayā pṛcchyate? sarveṣām purata eva so'yaṁ puraskartavyaḥ | tathā hi—

bhītim mā kurutaṁ vraja-kṣiti-patī yuṣmat-tanūjaḥ sphuṭam
kaṁsam dhvaṁsa-gatam vidhāya bhavitā trailokya-lakṣmī-patiḥ |
yad vām kīrti-kalāpa-nartita-mukhī śasvat trilokī bhaved
vedaḥ pañcama-veda-tantra-sahitaḥ sāksītvam atrāpsyati ||2||

[6] atha tebhyaś ca bahvīm amhati-samhatim vidhāya hṛdi sukham nidhāya śaraṇatayā dhyāta-nārayaṇa-caraṇayor anayoḥ parivārīta-bhṛtyau kṛta-prātaḥ-kṛtyau tāv etau sakhi-sametau nikāma-bhīṣi tad-anujau rāma-rāmanujau samājam ājagmatuḥ |

[7] samāgamyā ca tayoh rohiṇī-sahitayoh padāravindāni vanditvā tad-an̄ka-pāli-saṅga-śālitayā ciram nayanayoh syanditvā sthitayor etayor eka-dvādi-krameṇa śatātikrameṇa sarve'py antaraṅgā labdha-sambhrama-taraṅgās tad-antaḥ-puram āgatāḥ |

]8] atha madraṅkara-dīpa-bhadra-nipādīnām madhya-madhyāsīnayoh sārdrā-nayanayor anayor vikasad-vadanāmbujayor agrajānujayoh sarvataḥ kharva-vicāratayā sthiteṣu sarveṣu sa punar akrūrah krūras tad etad bahiḥ-pradeśataḥ sandideśa— sarva-maṅgala-saṅgataṁ katham etal lagnaṁ samyag na yātrā-lagnaṁ kriyate iti |

[9] tataś ca tāv imau sūrāṇām agrimau kaṁsa-ghātāya labdha-tr̥ṣṇau rāma-kṛṣṇau citrāyamānānām pitrādīnām caraṇa-vandanāyānandanāya ca madhuram vidhuratā-vidhunanam api gadantau gadgada-varṇa-rāsibhir āśir anugām anujñām ādāya prasādāyasampadā yadā tat-sthānāt prasthānāya padāravindam dadānāv adṛśyetām tadā tadādīnām san-madālibhiḥ samam advandvatām vindad divya-dundubhi-dvandva-vṛnda-vādyam aśeṣābhivādyatayā samullalāsa |

[10] tathā ca śrī-kṛṣṇam uddīśya ślokeyanti—

kaṁsa-dhvaṁsa-kṛte yadā nija-grhāt kṛṣṇena yātrā kṛtā
tarhy ārambhata eva dundubhi-śatam vṛndārakair vāditam |
āstām anya-kathā yathā sa ca pitā mātā ca sā cintayā
klāntātmāpi mudam samasta-bhavikānandasya mūlam yayau ||3||

[11] atha ratha-sthāne sāneka-vedādi-ghoṣa-maṅgala-poṣam kṛtāgamanayor anayoh sarvataḥ sarvam eva gokulam ākulam babhūva | [12] tatra caikataḥ śrī-vraja-rājādayaḥ paratas tu tadīya-jāyādaya iti sthite prasthiter anujñāpanāya paṇāyati paritaḥ kṛtāñjali-sañjane kañja-locane sarve'py ūcuḥ— asmābhir bhavatā prasmārīta-sarvaiḥ sarvair api bhavatā samam evāgamanīyam | yataḥ—

mātā bhastreva seyam baka-śamana tava tvad-vaśa-śvāsa-vargā
so'yaṁ tātaś ca tadvat kim aparam akhilaṁ gokulam tādṛg eva |
sarveṣām śaśvad antar-hṛdi vasasi yatas tvam tatas tvām vinā kim
gehair arthaiḥ śarīrair asubhir api bhavet prāṇinām gokulasya ||4||

[13] tad evam asra-stambham lambhayatsu gopa-sabhāsatsu tādṛśa-dṛśā śrī-kamala-dṛśā svayam uktam—

yūyam me prāṇato'pi priyatama-suhṛdo yan-nimittam davāgnim
mene'ham pānakābham tam api giri-varam kanduka-prāyam eva |
yadyapy etan na yuktam vacasi racayitum syād athāpi klamaṁ vaḥ
paśyaṁs tat tad yathā prāg akaravam adhunā tadvad eva pravacmi ||5||

[14] kim ca, śrīmat-pitr-caraṇānām pratidhitayā tat-tat-pratividhi-racanāya tad-agraja-yugmam vrajanīṣṭham eva tiṣṭhatāt; aṅga-pratyāṅga-rūpatayā tad anuja-yugman tu saṅgam eva saṅgacchatāt |

[15] atha tatra tatra yatnatas teṣu yukteṣu yathā-yathāṁ niyukteṣu yathā yathā mātr-
tad-yātr-prabhṛtiṣu piṭr-bhrātrja-sva-bhrātr-pracitiṣu cānujñāpana-samāpanaṁ tathā
tathā varṇanaṁ lupta-varṇa-padatām āpnotīty alam ati-prasaṅgena |

[16] kintu teṣāṁ kaṁsa-hanane'tivilambaṁ vinā pratyāgamane ca nāsambhāvanāsīd
itīdam eva viṣīdan marmatām aticakrāma iti | [17] kathāṁ samāpya snigdha-kaṅṭhaḥ
punar uvāca—

yan mayedaṁ purā-vṛttaṁ purā vṛttaṁ pratīyatām |
rājan surāri-hantāyaṁ tava kroḍe murāntakaḥ ||7||

[18] tad evaṁ āyati-ramyaṁ niśamya śrī-vraja-rājena ca taṁ parasparāsra-
sārdrāṅgatayāliṅgitaṁ niśamya sarve'py ānanda-garveṇa nija-nija-gamyaṁ jagmuḥ |
yadā śrī-vraja-rājñī taṁ antaraṅga-dvārāhūya bhūyaḥ parirabhya navam iva labhyaṁ
cakāra |

[19] atha rātri-kathāyāṁ ārabdha-prathāyāṁ śrī-rādhā-mādhavayor agrataḥ
snigdha-kaṅṭha uvāca—ayi samprati santata-labdha-kṛṣṇāsañjane tat-kānti-nartita-
netra-khañjane sarvādhike śrī-rādhike punar idaṁ purā-vṛttaṁ karṇa-vṛttaṁ
kriyatām | athavā tadā ratha-patham āgate sasamāje vraja-yuvarāje tat-preyasīnām
vṛttaṁ man-mati-vṛttim ativṛttaṁ kathāṁ kathayitum śaknomi ?

tathā hi—

mūrkhatvaṁ nirghṛṇatvaṁ hari-haraṇam iha krauryam akrūra-nāmnā
sarveṣāṁ buddhi-lopaṁ śakuna-subhagatā-kalpanaṁ cātra kṛtye |
dhātuḥ paśyati śasvad vikalita-vacasāṁ ārya-goṣṭhī-gatānām
dhīrāṇām apy amūṣāṁ bhrama-janita-daśā hanta māṁ dandahīti ||8||

nopālabhyo vidhātā sa tu bhavati paras tadvad akrūra-nāmā
kintv eṣa prāṇa-nāthaḥ sva-viraha-kṛd upālabhyate nanda-putraḥ |
evaṁ tāsāṁ mṛdūnām api dūta-hṛdaya-jvāla-rūpair vilāpair
adyāpi smaryamāṇaiḥ pratipadam api nas tapyate citta-vṛttiḥ ||9||

ābhir bhāgyaṁ vadhūnām madhu-nagara-bhuvām yan nutaṁ bhāvi-kṛṣṇa-
prekṣāyām hanta tasmād gatiḥ api ca nijā tatra caiṣīti śaṅke |
icchām cāsāṁ mṛdūnām svayam api rahasi prekṣyamāṇe nijāṅge
lajjā-vistāra-bhājām asaḥkṛd ahaha tām cintayitvā dunomi ||10||

tāsāṁ nāti-pratītiṁ madhu-pura-gamane śrī-hareḥ kurvatīnām
vajrāṇām pāta-tulyaḥ śirasi yad abhavat tad rathāroha-jalpaḥ |
tasmān nindā kṛtā yad vraja-pati-sadasāṁ apy amūḍṛgbhir uccair
duḥkha-prācuryam etan mama vikalayati svāntam adyāpi hanta ||11||

āyāta prāṇa-sakhyo vayam iha nikaṭāḥ koṭayaḥ prāṇa-nātham
prītyāvṛttaṁ vitanmaḥ kim iva guru-janā naḥ kariṣyanti nāma |
itthaṁ tās taṁ dravantīr mṛdu-caritavatīr apy alam tīvra-bhāvāḥ
kṣiptās cakrur yad anye tad iha mama balāt prāṇa-ghātam karoti ||12||

hā hā sā rāsa-goṣṭhī nava-nava-milanollāsa-śaśvad vilāsā
tal-līlā-kalpa-vallī-samudaya-januṣām aṅkura-śrīḥ kva yātā ?
hā dhig yākrūra-nāmnā kitava-nṛpatinā dīkṣitā gopa-goṣṭhī
seyam tat-sarva-nāśiny ajani kuta iti krośikā mām dahanti ||13||

āstām rāsādi-līlāvalir api lalitā hā dinānte niśānte'py
aṅcan gobhir vilāsī saha-sakhi-nicayaḥ sāgrajaḥ kṛṣṇa-candraḥ |
asmān netrānta-lakṣmī-vilasita-kalayā puṣṭavān suṣṭhu yas taṁ
gopās tūrṇam nayanti kva samam iti giro gopikā mām tudanti ||14||

[20] tad evaṁ sthite—

rādhā yadyapi mūrchitā samabhavat tasyās tathāpi priyaś
cittāntaḥ sphurati sma tadvad abhito yadvac chatāṅgam gataḥ |
so'yaṁ yadyapi dṛṣṭi-kṛṣṭim akarod asyāḥ sakāśān nija-
kṣobhād bibhyad iyaṁ tathāpya anudīśam hā tad-dṛṣi vyānaśe ||15||

tasyām sabhāyām rurudur yad etā
govinda dāmodara mādhaveti |
tatra smṛte'dyāpi mano mamedam
khedam bhajat-prāṇa-bhṛtim na vaṣṭi ||16||

evaṁ bata sudatīnām
rudatīnām apy aruntudaḥ sa rathī |
akrūraḥ krūra-manāḥ
dūram harim aḥṛta sūrajā-puram ||17||

kṛṣṇas tan mukhya-vargas tad-anugata-rathas tat-patākā-tad-udyad-
dhūlīnām pālir itthaṁ kramam anu nimiṣa-projjhitam vīkṣyamāṇā |
pratyāvṛttau nirāsā vraja-yuvati-tatiḥ prāṇam atyakṣyad eṣa
prāk cen nātmāgati-svīkṛti-kṛti-lipibhiḥ satyam atra vyadhāsyat ||18||

yadyapi sura-muni-kathitā
svasyāgataye vilambitā jñātā |
tad api ca valayita-tṛṣṇe
nāsyām kṛṣṇena nādr̥tiḥ kalitā ||19||

[21] tatra tasya tāsām ca sa-sveda-jala-kuṅkuma-rāgeṇa sāsru-kajjala-bhāgeṇa ca
muhur mitho likhitā dūtya-saṅgata-madhumaṅgala-patrikāḥ patrikā yathā—

āyāsyāmy āśu hatvā tam adhi-madhupuram kamsam apy asti dūram
vatsādy-āghāta-dhāmnaḥ puram api kim adas tat priyāḥ kutra duḥkham?
kintv anyat prārthitam yad bhavadbhir ucitam tad vidhatta prasattyā
prāṇe prāṇeśvarībhir mayi kim ayi param hanta mantavyam antaḥ ||20||

gacchan neṣa tvam adya sphurasi dayita bhoḥ kamsa-ghātam vidhāya
svīkartuṁ rājatām tat katham atha bhavatād āgatis te vrajāya?
tasmād asmābhir arthyaṁ tad idam iha bhavāms tatra nānā-virājat-
tīrthe sarvārthade naḥ smṛtim anu dadatām añjalīnām trayāṇi ||21||

nālam me rājya-lipsā katham api valate nirmame tatra satyaṁ
kamsam hatvā yadūnām sukham abhivalayann asmi cāyāta-kalpaḥ |
baddhaḥ syāt kṛṣṇa-sāraḥ sapadi vidhi-vaśāt tarhi kim pārthivāder
mānas tasmin sukhāya prabhavati na vanam nāpi kāntā-susāngāḥ ||22||

vṛndam kṛdā-vanānām bahu-vidham abhito'py asti tatrātha rājñām
kanyā bahvyo'pi kāntās tava vibhava-vaśād udbhaviṣyanti dhanyāḥ |
tat-tal-lābhe manas te katham iha bhavitāsmāsu vā kim tapobhir
labdhe bhoge vicitre punar api tanum ānihate vanya-vṛttīḥ ||23||

satyaṁ tāḥ keli-vanyā vidadhati laṣitam sarvataḥ satyam eva
kṣoṇī-pālādi-kanyāḥ parama-guṇa-gaṇa-stotra-bhājaḥ sphuranti |
satyaṁ kurve trilokī mama na hi ratidā nāpi tatrastha-rāmā
yadvad vṛndāvanam me tad-anugata-ramā yadvad etā bhavatyāḥ ||24||

sā te sarvāṅga-śobhā bata samadhigatā yena netreṇa yena
śrotreṇāśrāvi vaṁśī samagami vapuṣā yena ca sparṣa-lakṣmīḥ |
tenaivālakṣī dūram gamanam avagatam tena sandiṣtam ugram
tena svam vipralabdham racitam iti hahā jīvitam dhig vidhim dhik ||25||

yeyam drṣṭir mayā vaś chavi-parikalanāt kṛṣyate yā śrutir vāg
dūrasthā racyate yā tanur api milanād davyate sa-vyapekṣam |
yady etās tatra pratikṛti-kṛtaye na hy adhīnā mama syus
tarhy etāḥ svairiṇīr vā katham aham ahaha prāṇa-sakhyāḥ saheya?26||

akrūra-krūra-bhāvam vidhir aśubha-vidhim mitram āmitra-caryām
yasyām asyām daśāyām sarabha-samagamat tatra kānyasya vārtā?
asmaj jīvo'py ajīva-sthitim iha niyatam prāpnuyād evam atra
svāmin na vyādhivat tat-pratividhir udiyāt kāla-kalpe vilambe ||27||

āyāsyāmy eva śīghram na khalu mama manasy anyā-vārtāsti kācit
kācid vā daivataḥ syāt tad api na bhavatī-jātu dīnās tyajāni |
yā yā madhye mad-āptir muhur iha bhavitā tām punaḥ svapna-rūpām
mā śaṅkadhvam yathā prāg asati ca virahe śaṅkamānā babhūva ||28|| iti |

etāvan mānam anyāsām vācikaṁ hariṇājani |
rādhāyā mūkatānūkaṁ amitaṁ yat tu nirmame ||29||

tataḥ sva-vṛndena niśāntam āpitā
balena bālās tad urīkṛtāgatim |
prācīna-tad-rīti-śatena niścitām
vinirmāṇā muhur eva tām jaguḥ ||30||

[22] tad evaṁ snigdhaikaṅthasya kathitam anu vyathita-manasi śrī-rādhikādi-sadasi
vikalaḥ kamala-locanaḥ svayam eva samavocata—

rādhe śravasi nāveśaṁ kuru kintu vilocane |
vṛttaṁ san manyase hanta vartamānaṁ na vīkṣase ||31||

[23] tad etan niśāmya rāmyaṁ tan-mukhaṁ niśāmya śāmyat-pīḍā sa-vrīḍā tat-kāla-
valamāna-śītala-nayana-jala-bindubhis tat-padāravinda-dvandam indīvarākṣī śirasā
niṣevamāṇā suciraṁ siṣeca |

[24] atha sarveṣāṁ sukha-sandohe sambhṛta-dohē sarve parveva labhamānā nija-
nijālayaṁ sambabhūvuḥ | śrī-rādhā-mādhavau ca mohana-mandiraṁ vindaḥ smeti |

iti śrī-śrīmad uttara-gopāla-campūm anu
māthura-pura-sthāna-prasthānaṁ nāma
tṛtīyaṁ pūraṇam
||3||